

Adolf Bibič (1933-1996)

V našem slabotnem razumevanju človeške duše često posežemo po besedi ali znamenju, ki najbolj živo priključuje v spomin ljubljene prijatelja. Ko se spomnim Dolfeta Bibiča, mi pride na misel kot izraz, ki se morda najbolje prilega njegovi življenjski izkušnji, "civiliziranje politike" – iskanje socialne ureditve v človeški družbi. To je formulacija, ki se pojavi tudi v tekstu, ki je nastal tik pred Dolfetovo smrtjo.¹

Civilnost (razumljena kot omikanost) je bila tako značilna Dolfetova osebna lastnost kot glavna tema njegovega intelektualnega dela. Nič naključnega ni v tem, da je bila "civilna družba" najmočnejše orožje v njegovem teoretskem arzenalu. Civilna družba kot civilizirana družba je ideja – in ideal – ki mu je ostal Dolfet osebno zavezan vse življenje, od zgodnjega študija Hegla, Marxa in Gramscija pa vse do zadnjih razprav o demokraciji v Sloveniji.

Dolfet je, kot mnogi med nami, igral različne vloge. Čeprav zelo na kratko, bi rad, na osnovi prijateljstva, ki naju je vezalo skoraj dve desetletji, obudil spomin na tri vidike njegove bogate dejavnosti: bil je profesor, strokovnjak, ki je pripomogel k razvoju akademske politične znanosti v Sloveniji in k njenim povezavam s svetom in aktiven državljan.

Ko danes ponovno prebiram nekatere Dolfetove članke (seveda le tiste, kjer ni jezikovnih barrier), prihajam do spoznanja, da velik del izvirnosti Dolfetovega dela izhaja iz spoja šolanja pri klasikih, posebej Heglu, in empirične politične znanosti; torej iz izziva, ki ga prinaša študij družbene realnosti skozi kategorije klasične politične misli. Dolfetova plodna uporaba pojma civilna družba, prav tako kakor njegove senzibilne refleksije dilem evropske demokracije po letu 1989, se – po mojem globokem prepričanju – stekajo v vsestransko plodnem pristopu.

To lahko ilustriram z dvema novejšima Dolfetovima člankoma. Prvega, naslovljenega "Vznik pluralizma v Sloveniji"², je Dolfet predstavil na seminarju v italijanski Cortoni in nato še na srečanju članov Raziskovalnega komiteja za socio-politični pluralizem Mednarodnega združenja politologov (UCLA; Los Angeles, 1992). V njem je zagovarjal tezo, da se demokratična tranzicija v Sloveniji kristalizira okrog treh ključnih tem: 1. civilne družbe kot območja, v katerem so /morajo biti/ zagotovljene vse temeljne človeške pravice in svoboščine; 2. nekdanje komunistične elite, posebej reformističnega krila in njenega dolgotrajnega in mukotrpnega, čeprav udejanjenega sprejetja pluralizma, in 3. slovenskega nacionalnega vprašanja kot nerešljivega problema v okviru demokratičnega centralizma in političnega monizma.

Omembe vredna je analitična sposobnost, s katero je Bibič zajel tako strategije glavnih centrov protesta – družbena gibanja, mediji, strokovne in človekljubne

¹ "Conflicts and consensus: pluralism and neocorporativism in the new and old democracies, november 1996. Članek je nastal kot uvodni tekst za konferenco, ki je pod enakim naslovom potekala na Bledu 22. in 23. novembra 1996, nekaj dni po Bibičevi smrti).

² "The Emergence of Pluralism in Slovenia", *Communist and Post-Communist Studies*, No. 4/1993

organizacije – kot tudi spreminjanje političnih konceptov, skozi katere je reformistična komunistična elita prišla do sprejetja političnega, posebej strankarskega, pluralizma, in s tem daleč preseгла zavajajoči pojem “nestranski samoupravni pluralizem”. Članek je dober primer spajanja teorije, jasne ocene politične taktike in empiričnega opisa v natančni analizi sprememb sistema oz. režima.

Enako velja za študijo demokracije, ki jo je Dolfe pod imenom “Demokracija in civilna družba”³ predstavil na politološkem srečanju Raziskovalnega komiteja za socio-politični pluralizem pri Mednarodnem združenju politologov na Bledu (1993), ki ga je tudi organiziral. V njej je razprl razpravo o nekaterih glavnih dilemah sodobne demokracije, od institucionalnih vidikov (parlamentarizem vs. predsedniški sistem) in vprašanja, kako zaščititi “skupno dobro” v razdrobljeni družbi, do zapletenega problema, kako se povezujejo vrednote in demokratični postopki (“razprave o demokraciji ne smemo...zreducirati na gole proceduralne zadeve”).

Kar zadeva ključno vprašanje demokracije, bi lahko Bibičevo post-komunistično vizijo strnil v naslednje: kakorkoli “preprost” in “prosojen” je liberalni koncept, vendarle “vsebuje osnovno premiso in minimum vsake realistične sodobne teorije demokracije” ter ne najavlja “konca zgodovine”. Tudi tu civilna družba zagotavlja nadaljevanje kritične perspektive: civilna družba s svojim potencialom inovativnosti in participacije neprestano opominja na potrebo po nadaljnji “demokratizaciji” demokracije. “Organizacijsko čvrsta civilna družba”, zlasti v pogledu aktivnega asociacionizma, je pomenila Dolfetu, enako kot Aratu (avtorju, ki ga je visoko cenil) in mnogim drugim, najboljši recept za nedokončani posel demokracije.⁴

Dolfe je svoj poklic razumel kot nerazdružljivo povezanost raziskovalnega dela in poučevanja. Sam se je trajno zavezal akademski politični znanosti in tudi veliko prispeval k njeni institucionalizaciji. Njegov visok znanstveni ugled, pionirski študij pluralizma in interesnih skupin⁵ odličnostno mesto predstojnika katedre za teoretsko politologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani – vse to ga je postavljalo na vodilni položaj v stroki. Kot eden od utemeljiteljev akademske politične znanosti v Sloveniji je bil spiritus agens Slovenskega politološkega društva, ki mu je predsedoval vrsto let.

Dolfe je v številnih razpravah⁶ obravnaval zgodovino politične znanosti v Sloveniji in zato na tem mestu ne bom ponavljal njegove argumentacije, razen velikega pomena tistih ustanov, ki so poklicne politologe spreminjale v skupnost raziskovalcev političnega. Sam sem se udeležil večih srečanj Slovenskega polito-

³ *Democracy and Civil society*, objavljena v “*Civil Society Political Society Democracy*”, Slovensko politološko društvo, Ljubljana, 1994)

⁴ Vsi citati v tem odstavku so iz razprave “Demokracija in civilna družba”, op.cit.)

⁵ *Interesi in politika*, Ljubljana, Delavska enotnost, 1981. Summary, str.429-435)

⁶ “*Political science in Slovenia. The Impact of Political Democratisation on the Discipline*”, ŌZP, 23 (1994), 4; “*The Development of Political Science in Slovenia: Democratisation and Transformation of the discipline*, *European Journal of Political Research*, junij 1994)

loškega društva v Ankaranu in Portorožu in vedno znova me je presenetila številčnost udeležbe in vzajemnost sodelovanja.

Vendar vloga teh srečanj ni bila zgolj akademska. Bibič sam je nedavno tega⁷ opozoril na vlogo, ki jo je Slovensko politološko društvo odigralo v procesu demokratizacije, zlasti konec osemdesetih let. Izpostavil je politični vpliv prvega letnega srečanja društva v Ankaranu leta 1989, ki je bilo posvečeno "političnemu pluralizmu in demokratizaciji javnega življenja", in to v času, ko "politični pluralizem v Sloveniji še ni bil priznan".

Dolfeta so dobro poznali tudi v mednarodni strokovni skupnosti. Njegovo znanje več jezikov (nemškega, angleškega, italijanskega, francoskega, poljskega, ruskega) je v tem pogledu pomenilo dragoceno prednost. Kot član Izvršnega komiteja Mednarodnega združenja politologov je imel pomembne funkcije, naj omenim samo njegovo dolgoletno in zelo aktivno sodelovanje v Raziskovalnem komiteju za socio-politični pluralizem Mednarodnega združenja politologov, ki mu je podpredsedoval od leta 1991 do leta 1996. V zadnjih letih je v sodelovanju s kolegi-politologi razvijal projekt regionalnega sodelovanja profesorjev politologije v srednji Evropi (Slovenija, Avstrija, Madžarska, Češka, Slovaška in Hrvaška).

Angažiran učenjak je tisti, ki sodeluje v javnem življenju svoje dežele. Dolfe je to vsekakor bil – tako neposredno kot posredno. Čeprav to področje njegovega delovanja presega okvire, ki sem si jih zastavil v tem prispevku, ne morem mimo omembe tiste politične opcije, ki je nedvomno vplivala na njegovo znanstveno usmeritev. Smiselna se zdi predpostavka, da je na njegov pogled na vlogo reformističnega dela komunističnega sistema v tranziciji in njegov koncept participativne demokracije na nek način vplivalo nagnjenje k samoupravljanju kot novi obliki demokracije (tako imenovana "tretja pot").

Dolfetova vizija demokracije se je spreminjala, a ohranjala kontinuiteto. Ali, kot je sam zapisal z avtobiografsko žilico: "Avtor, ki je bil v preteklosti preveč optimističen glede možnosti 'tretje poti', temelječe na samoupravljanju, in preveč pesimističen glede meja demokracije, temelječe na političnih strankah, še vedno verjame, da je koncept samoupravljanja vseboval zelo pomembno demokratično dimenzijo, še zlasti v participaciji na regionalno-lokalnih in funkcionalnih nivojih odločanja".

Takšen je bil Dolfe Bibič – kakor ga je moč orisati tako na kratko in zato nepopolno – s katerim sem se z velikim veseljem in v duhu rastočega prijateljstva srečeval leta in leta. Mednarodna znanstvena skupnost bo živela kot bogata in zdrava skupnost, vse dokler bo imela v svojih vrstah ljudi Dolfetovega kova – poštene, z intelektualno širino in človeško toplino.

Dr. Gigi Graziano, profesor političnih znanosti, Univerza v Torinu

⁷ "The Development of Political Science in Slovenia", str. 434, op.cit.)

* "Political Science in Slovenia", str.468, op.cit.